

Silent spring



De wind blaast schraal uit het noordoosten, maar de lentezon straalt aan een strakblauwe lucht. Een prachtige dag voor een fietstocht. Ik heb geen vooropgezet doel en rij mijn neus achterna. Mijn weg voert over landweggetjes in de richting van Westerbork en Hooghalen door een typisch Drents landschap, overwegend boerenland met ruime akkers en lege weilanden. Fietspaden doorkruisen boswachterijen met eik, den en spar, keurig in het gelid. In de bossen heerst een uitgelaten stemming dankzij het veelstemmige vogelkoor. Zanglijsters en merels bejubelen de nieuwe lente om het hardst. Vink, winterkoning en roodborst zingen uit volle borst. Spechten roffelen hun paukenslag.

In landbouwgebieden overheersen andere klanken. Daar raast en ronkt het. Veel boeren maken gebruik van het drogende weer om hun akkers te ploegen. Tractoren met giertanks rijden af en aan om de volle mestbassins te legen op het grasland.

Niet overal heerst zulke bedrijvigheid. In het dal van de Westerborkerstroom is het venige land nog te drassig om zware machines zonder schade te verdragen. Het is er stil. Eerst ervaar ik dat als een verademing, maar spoedig dringt het tot me door dat deze stilte iets onnatuurlijks heeft. Het is te stil, doodstil. Geleidelijk word ik me bewust wat er aan ontbreekt: weidevogels! Het gejuich van kieviten, de jubelvluchten van de grutto's, de melancholieke roller van een wulp. Maar bovenal: het getierelier van de veldleeuwerik. Als kind was ik al gefascineerd door de parelende, heldere tonen van een leeuwerik, ergens hoog vanuit de lucht. Dan lag ik op mijn rug in het hoge gras en tuurde omhoog om de zanger te ontdekken, een stipje ver weg in de wolken. Soms zag ik een leeuwerik opvliegen vanaf de grond; een kleine, bruine vogel die wat onhandig uit het gras fladderde om langs een onzichtbaar touw naar de hemel te klimmen. Eerst klonk zijn liedje aarzelend, prevelend, maar naarmate de hemel dichterbij kwam met meer vuur en overtuiging. Een stipje in het zwerk, gevuld met klank. De leeuwerikenzang hoort bij het voorjaar zoals het ontluiken van bladeren en bloeiende fruitbomen.

Een jaar of vijftien geleden was de veldleeuwerik nog alom te horen in open gebieden. Sindsdien is de vogel volgens kenners met 90% afgenomen en ze komt nu bijna alleen nog in beschermde gebieden voor. Een sluipende verandering die geen aanleiding heeft gegeven tot krantenkoppen of kamervragen. Helaas.

In 1962 publiceerde Rachel Carson haar geruchtmakende boek 'Silent spring', waarin zij een massale sterfte van zangvogels voorzag door het gebruik van landbouwgiften. Haar waarschuwing heeft geholpen om de gevaarlijkste stoffen uit te bannen, maar nu dreigt de stille lente alsnog realiteit te worden in het boerenland. Niet door vergiftiging, maar doordat de steeds intensievere en vroegere bewerking van het land weidevogels het leven onmogelijk maakt. Het is de prijs die we als samenleving betalen voor een goedkoop pak smakeloze melk in de supermarkt. Maar we kunnen ook kiezen voor ecologisch verantwoorde producten.

De veldleeuwerik zal aan de hemel een danklied zingen!

Eef Arnolds

De tekst is eerder verschenen in het tijdschrift Jonas 80. 2004.